

LÄRARNAS
RIKSFÖRBUND

Lärarna: Kommunerna klarar inte sitt uppdrag

En undersökning inför Skolans Dag 2014

*Lärarna:
Kommunerna klarar
inte sitt uppdrag*

En undersökning inför Skolans Dag 2014

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning och slutsatser	4
Centrala resultat.....	4
Förslag.....	5
Undersökning	6
Synen på hur kommunen sköter sitt huvudmannaskap	6
Lönesättningen i skolan.....	8
Lärarnas tid och möjlighet till utveckling av undervisningen.....	10
Ansvaret för skolan	12
Metodbeskrivning.....	15

Förord

Skolan har varit det stora samtalsämnet i samhällsdebatten under första halvan av 2014. Den har blivit supervalårets hetaste fråga och alla vill framhäva sina svar på de brinnande frågorna beträffande den svenska skolan. Hur kommer det sig att svenska elever presterar allt sämre, både jämfört med tidigare generationer och i förhållande till andra länder? Hur har det blivit så att de miljarder kronor som går till skolan varje år inte hamnar rätt, att de elever som behöver mest stöd oftast inte är de som tilldelas mest resurser?

Det är viktigt att vi finner svar på dessa frågor och löser de stora problem vi har i den svenska skolan: elevernas kunskapsstapp, den bristande likvärdigheten och läraryrkets dalande status. För det är framtiden som ligger i skolans händer, en likvärdig skola utmynnar i ett likvärdigt och jämställt samhälle, och effekterna av höga kunskapsnivåer är en framtid av innovation, tillväxt, välfärd och demokrati.

Lärarnas Riksförbund vill belysa problemen i svensk skola och arbeta fram lösningar genom att lyssna på de som arbetar i skolan, de som står i klassrummen varje dag och vars uppdrag det är att se till att Sveriges elever uppnår kunskapsmålen – lärarna. Lärarkåren har den tydligaste bilden av problemen som finns i skolan, och det är de tillsammans med eleverna som är nyckeln till förändring. Syftet med denna rapport är att lyfta fram problemen i den svenska skolan ur lärarnas perspektiv.

Lärarnas Riksförbund hoppas att rapporten kommer att uppmana till debatt och samtal mellan politiker, lärare och allmänheten om hur lärarnas villkor kan förbättras och hur kommunerna och de fristående aktörerna kan utveckla sitt huvudmannaskap för skolan. Om huvudmännen för Sveriges skolor inte börjar ta sitt ansvar för skolan kommer det att få förödande konsekvenser för hela samhället. Varje elev är viktig, varje lärare betydelsefull och alla måste arbeta mot samma mål – en kunskapsstark och likvärdig svensk skola.

Bo Jansson

Förbundsordförande Lärarnas Riksförbund

Sammanfattning och slutsatser

I skrivande stund är det inte långt kvar till valet 2014. Skolan har upptagit en stor del av debatten inför valet och utspelen om hur problemen i den svenska skolan ska lösas har varit många. I denna rapport har vi sammanställt resultaten ifrån en enkät där medlemmar i 24¹ olika kommuner har fått ge sin bild av hur de ser på skolan i kommunen och sin arbets-situation. Genomgående ger resultaten från undersökningen en dyster bild av situationen för lärarna och visar tydligt vikten av att de politiker som får makten efter valet, både på lokal och nationell nivå, ser till att förbättra situationen i den svenska skolan.

Centrala resultat

Undersökningen visar att:

- En majoritet av de svarande medlemmarna anser inte att resurserna till skolan fördelas på ett sådant sätt att alla elever erbjuds likvärdig och kompensatorisk utbildning.
- Antalet undervisade timmar och minuter för grund- och gymnasielärare tycks ha ökat. Därutöver uppger en majoritet av lärarna att de inte har tillräckligt med tid till för- och efterarbete, vidareutveckling av undervisningen, elevkontakter, administration eller för aktivt deltagande i den kollegiala diskussionen.
- En stor majoritet av de svarande lärarna tycker inte att deras lön avspeglar deras prestationer och insatser eller att lönesamtalet utgår från det de gör i undervisningen.
- Fler än 8 av 10 av de tillfrågade lärarna och studie- och yrkesvägledarna tycker att staten borde ta huvudansvaret för skolan. 8 av 10 lärare anser även att de skulle få bättre förutsättningar att bedriva god undervisning om staten fick huvudansvaret för skolan.

---

¹ Borås, Eskilstuna, Falun, Gävle, Göteborg, Halmstad, Kalmar, Karlskrona, Karlstad, Kristianstad, Linköping, Luleå, Jönköping, Malmö, Norrköping, Skövde, Stockholm, Sundsvall, Umeå, Uppsala, Västerås, Växjö, Örebro och Östersund

Förslag

Lärarnas Riksförbund föreslår att:

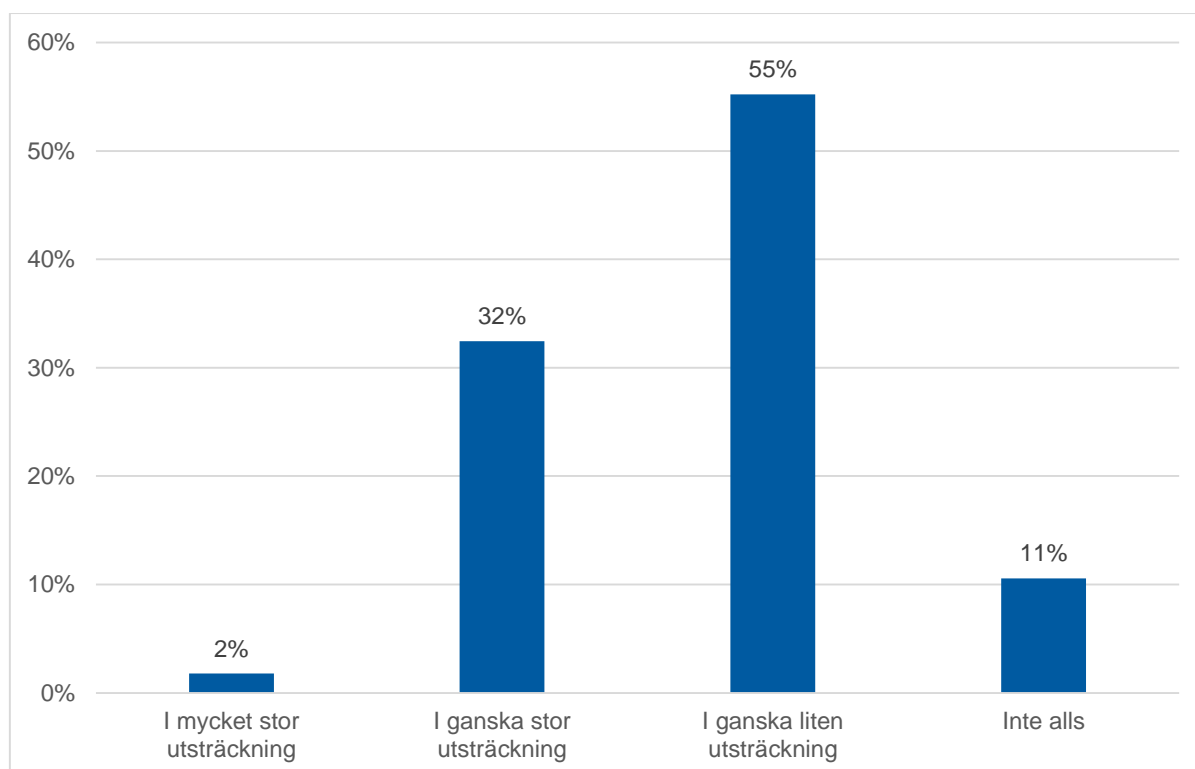
- Tillit och förtroende skapas mellan lärare och skolornas huvudmän. Politiker på nationell och lokal nivå måste bilda sig en realistisk uppfattning om hur verkligheten ser ut i den svenska skolan och för att göra detta måste de lyssna på lärarna. För det är lärarna som har den klaraste bilden av vad det är som bör förändras i den svenska skolan och på vilket sätt deras arbetssituation kan förbättras. En förändring måste ske genom samtal mellan lokala parter, men också på nationell nivå. Det är viktigt att diskussioner och samtal om skolan hålls levande mellan politiker, allmänheten och lärare även efter valet.
- Det måste skapas bättre förutsättningar för lärarna att klara sitt uppdrag. Undervisningstiden verkar ha ökat för lärare både på grund- och gymnasieskolan, samtidigt som andra arbetsuppgifter tar allt mer tid. Detta leder till en ohållbar arbetssituation för lärarna. Lärarna behöver bland annat mer tid till för- och efterarbete och vidareutveckling av sin undervisning. Lärarnas Riksförbund bjuder därför in politiker i kommunerna och beslutsfattare i friskolornas ledning till att följa en lärare en hel skoldag för att de bättre ska kunna bilda sig en uppfattning om hur lärarnas arbetssituation ser ut. För att lärarna bättre ska kunna disponera sina arbetsuppgifter och sin arbetstid kan med fördel någon av Lärarnas Riksförbunds utarbetade arbetstidsmodeller användas.
- Ansvariga politiker i Sveriges kommuner samt friskolornas ledning måste se till att resursfördelningen till skolorna möjliggör kompensatorisk och likvärdig utbildning för alla elever samt se till att förbättra lärarnas förutsättningar till att kunna erbjuda alla elever en utbildning av hög kvalitet. Förutom att förbättra möjligheterna till tid för bland annat vidareutveckling av undervisningen måste alla huvudmän se till att lärarna får tillgång till adekvat fortbildning.
- Det måste till en ökning av lärarlönerna både lokalt och nationellt. Om Sveriges skolor ska kunna behålla sina lärare och om det i framtiden ska kunna rekryteras nya välutbildade lärare, måste läraryrkets status stärkas. Lärarlönerna måste höjas till en nivå som bättre motsvarar lärarnas prestation och insatser, detta gäller för lärare både i fristående skolor och kommunala skolor. Samtliga huvudmän måste ta sitt ansvar och uppvärdera läraryrket.
- Staten måste på ett avgörande sätt öka sin styrning av skolan. Resultatet från denna undersökning visar tydligt bristen på förtroende som finns hos lärare för hur kommunerna bedriver sin skolverksamhet. Detta framkommer när 8 av 10 lärare anser att staten borde ta över huvudansvaret för skolan. Det är mycket allvarligt att många kommuner och privata aktörer misslyckas med sitt huvudmannaskap och det visar på behovet av ett nationellt perspektiv på skolan med ett modernt statligt huvudmannaskap.

Undersökning

Synen på hur kommunen sköter sitt huvudmannaskap

Allt tyder på att den svenska skolan blir allt mindre likvärdig. Enligt skollagen har alla elever rätt till en likvärdig utbildning och att skillnaderna mellan olika socioekonomiska förutsättningar kompenseras. Vi har frågat lärarna i 24 olika kommuner som arbetar i kommunalt drivna skolor i vilken utsträckning de anser att deras kommun klarar sitt uppdrag att erbjuda alla elever en likvärdig och kompensatorisk utbildning av hög kvalitet. En majoritet av de tillfrågade anser att kommunen inte alls, eller inte i tillräcklig utsträckning, fördelar resurserna på ett sätt så att alla elever erbjuds likvärdig och kompensatorisk utbildning. Detta är en stark indikation på att den svenska skolan inte är likvärdig.

Diagram 1. I vilken utsträckning anser du att kommunen som du är verksam i klarar sitt uppdrag att erbjuda alla elever i grund- och gymnasieskolan samt i vuxenutbildningen en likvärdig utbildning av hög kvalitet?

Diagram 2. Tycker du att kommunen som du är verksam i fördelar resurserna på ett sådant sätt så att alla grund- och gymnasieskolor i kommunen samt vuxenutbildningen kan erbjuda likvärdig och kompensatorisk utbildning för alla elever?

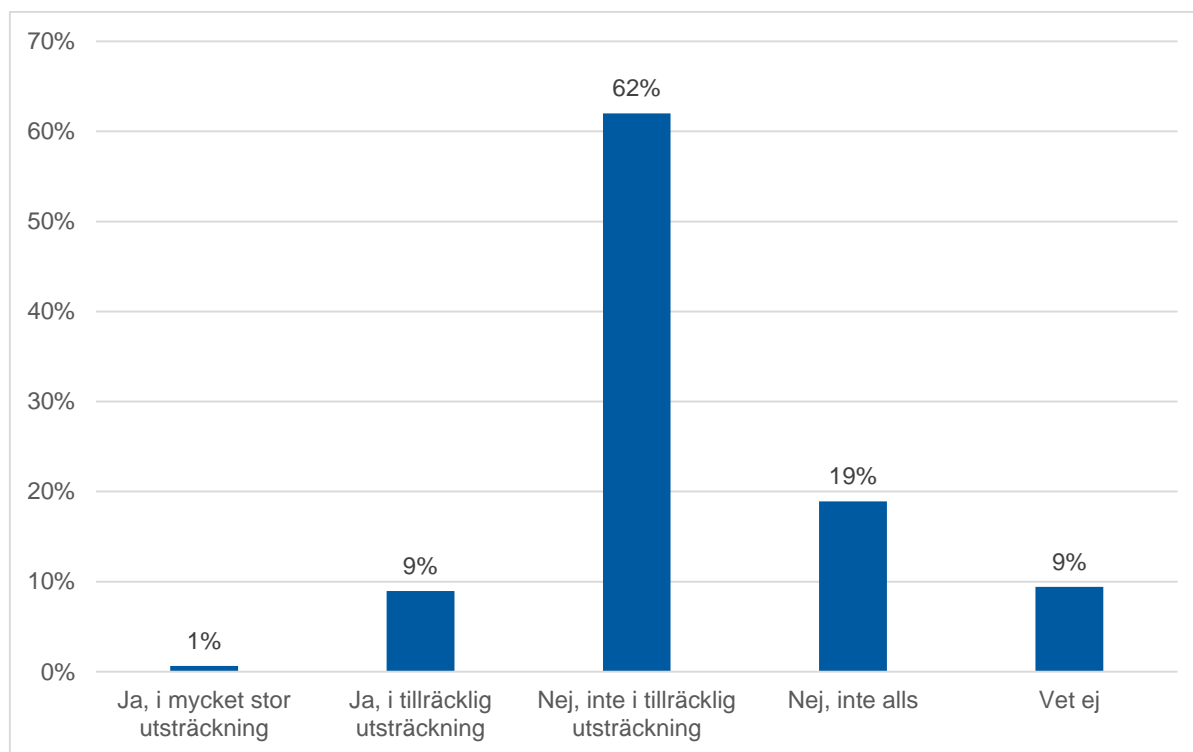
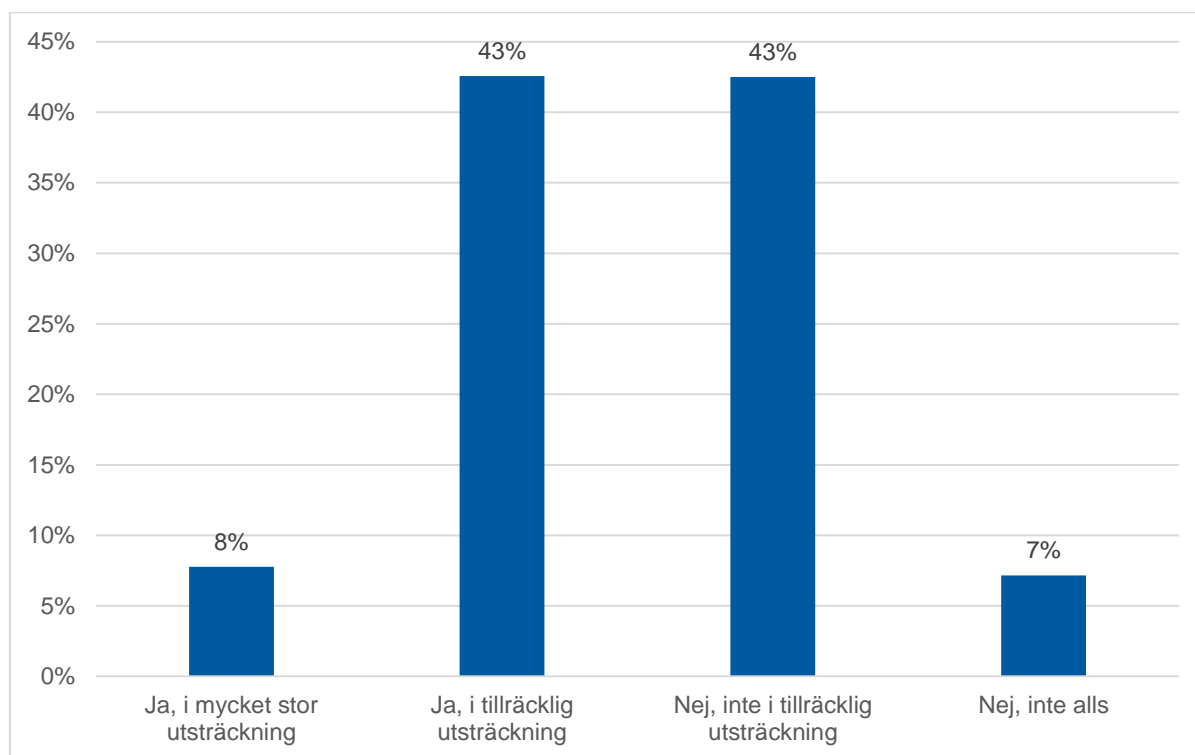

Diagram 1 visar att en tydlig majoritet av de tillfrågade inte tycker att deras kommun klarar av att erbjuda alla elever en likvärdig utbildning av hög kvalitet. I Diagram 2 framkommer även att 8 av 10 lärare inte tycker att deras kommun fördelar resurserna på ett sätt så att alla elever erbjuds en likvärdig och kompensatorisk utbildning.

Medlemmarna har även fått svara på om de anser att det schemaläggs tillräckligt med undervisningstid i förhållande till kurs- och läroplansmålen. Av de svarande lärarna har 51 procent svarat ja, i mycket stor eller tillräcklig uträkning och 49 procent nej, inte i tillräcklig utsträckning eller nej, inte alls. Hälften av lärarna i undersökningen bedömer alltså att deras elever skulle behöva mer undervisningstid i förhållande till målen än vad de ges. Detta är ett anmärkningsvärt resultat som visar på en bristande kompensatorisk resursfördelning till skolorna.

Diagram 3. Utifrån dina elevers undervisningsbehov i det ämne eller de ämnen du undervisar i, anser du att det schemaläggs tillräcklig undervisningstid i förhållande till kurs- och läroplansmålen?

Lönesättningen i skolan

För att öka läraryrkets status och attraktionskraft är lärarnas löner mycket viktiga. Lärarlönerna ligger i dag lågt i förhållande till de flesta yrken som kräver en akademisk examen i Sverige, vilket har lett till att det är svårt att attrahera duktiga studenter till lärarutbildningarna. Lärarlönerna i Sverige ligger även lågt internationellt, något som tydligt visar att Sveriges lärare är undervärderade och att lönenivåerna för lärare är obefogat låga.

I den internationella undersökningen TALIS², där cirka 3 300 svenska rektorer och lärare medverkat, uppger endast 5 procent av de svenska lärarna att de anser att läraryrket har hög status i Sverige, vilket är långt under medel bland OECD-länderna. Nästan hälften av lärarna uppger även att de inte skulle välja läraryrket om de fick välja om, och nästan 1 av 5 lärare ångrar sitt yrkesval.

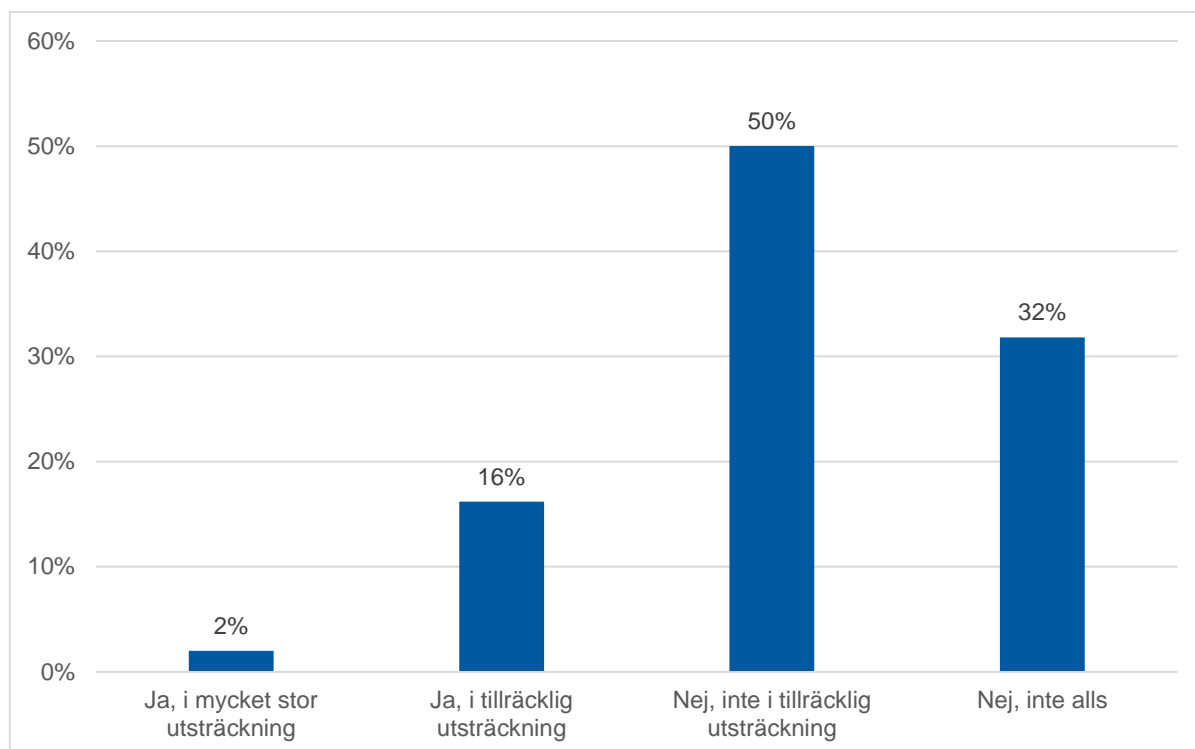
Att lärarnas löner och status ökar är en nationell angelägenhet, men det är huvudsakligen huvudmännens ansvar att realisera. En enskild kommun eller fristående huvudman har få incitament att höja lärarnas löner utifrån ett ekonomiskt perspektiv. Därför satsar få huvudmän på att verkligen höja lärarlönerna. IFAU har i en rapport³ funnit att högstadie- och gymnasielärarna med högre lön är mindre rörliga, alltså inte lika benägna att byta arbetsplats eller helt lämna yrket. För att kunna behålla sina skickliga lärare samt för att kunna rekrytera nya lärare är det viktigt för alla huvudmän att höja lärarlönerna. Höjda lärarlöner signalerar även en respekt och tillit till lärarna.

² Teaching and Learning International Survey TALIS 2013.

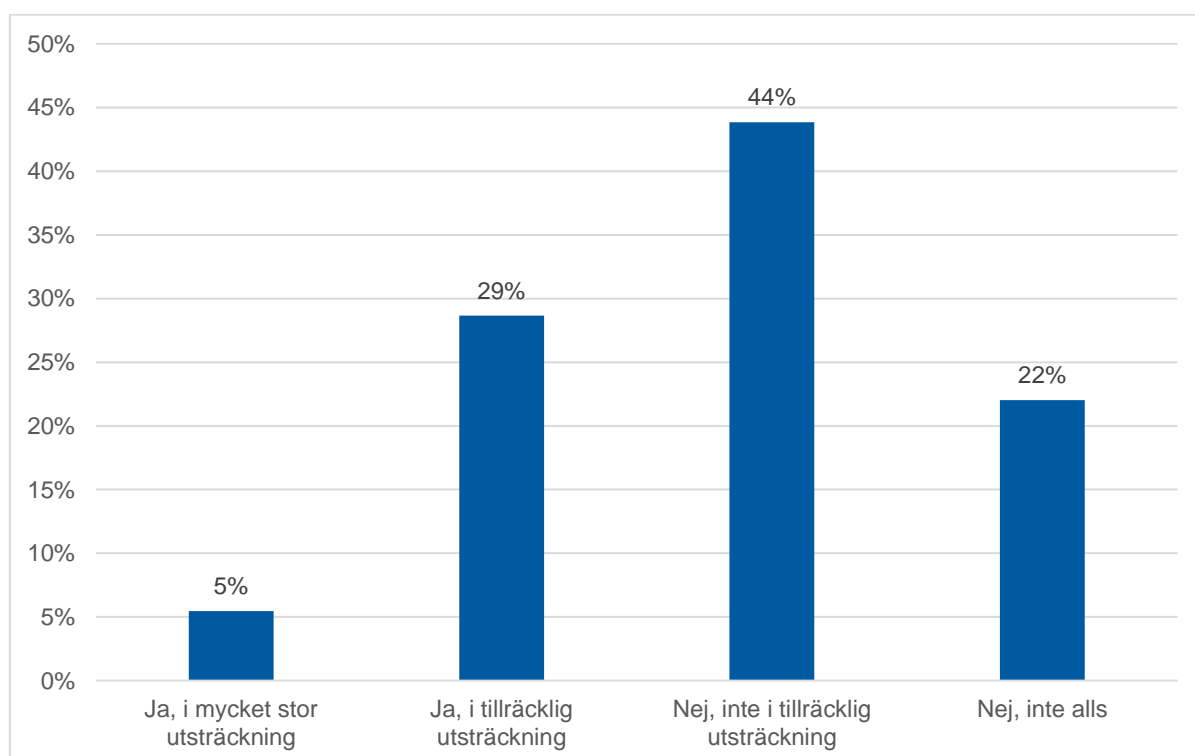
³ IFAU Rapport 2014:11 Karbownik, Krzysztof, och Sara Martinson. *Svenska högstadie- och gymnasielärares rörlighet på arbetsmarknaden.*

Att lärarlönerna i Sverige inte är på en acceptabel nivå framkommer i enkätundersökningen. En stor majoritet av de tillfrågade lärarna i både fristående och kommunala skolor anser att deras lön inte återspeglar deras prestationer och insatser, vilket bland annat sammanfaller med att en majoritet också anser att lönesamtalet inte utgår från sådant som de gör i undervisningen.

Diagram 4. Upplever du att din lön återspeglar dina prestationer och insatser?

Diagram 5. Upplever du att lönesamtalet utgår från det du gör i undervisningen?

Lärarnas tid och möjlighet till utveckling av undervisningen

Många diskussioner förs i dag om lärarnas arbetsbörda och tiden som går åt till olika arbetsuppgifter. Hur lärarna fördelar sin tid påverkar kvaliteten i undervisningen och som följd även elevernas kunskapsresultat.

Lärare som arbetar heltid i grund- och gymnasieskolan har fått svara på hur många timmar eller minuter de har undervisat innevarande läsår. Svar från lärare som är uppenbart orimliga har utelämnats från analysen. Lärare som arbetar heltid och som undervisar i grundskolan har i undersökningen fått ange hur många minuter de i genomsnitt undervisar per vecka. Av dessa lärare har 50 procent angett att de undervisar i genomsnitt mellan 1 020 och 1 100 minuter i veckan och 25 procent att de undervisar mer än 1 100 minuter. Av de 857 svarande var den genomsnittliga undervisningstiden 1 071 minuter, alltså nästan 18 timmar i veckan.

Skolverket släppte 2013 en rapport⁴ om grundskollärarens tidsanvändning. Efter att ha analyserat tidsdagböcker från 3 626 lärare kunde de konstatera att lärarna i genomsnitt lägger mer tid på administration och praktiskt kringarbete än på planeringen av deras undervisning. De kunde även visa att en grundskollärare i snitt arbetar 9 timmar och 40 minuter per dag, vilket innebär cirka 48 arbetstimmar i veckan.

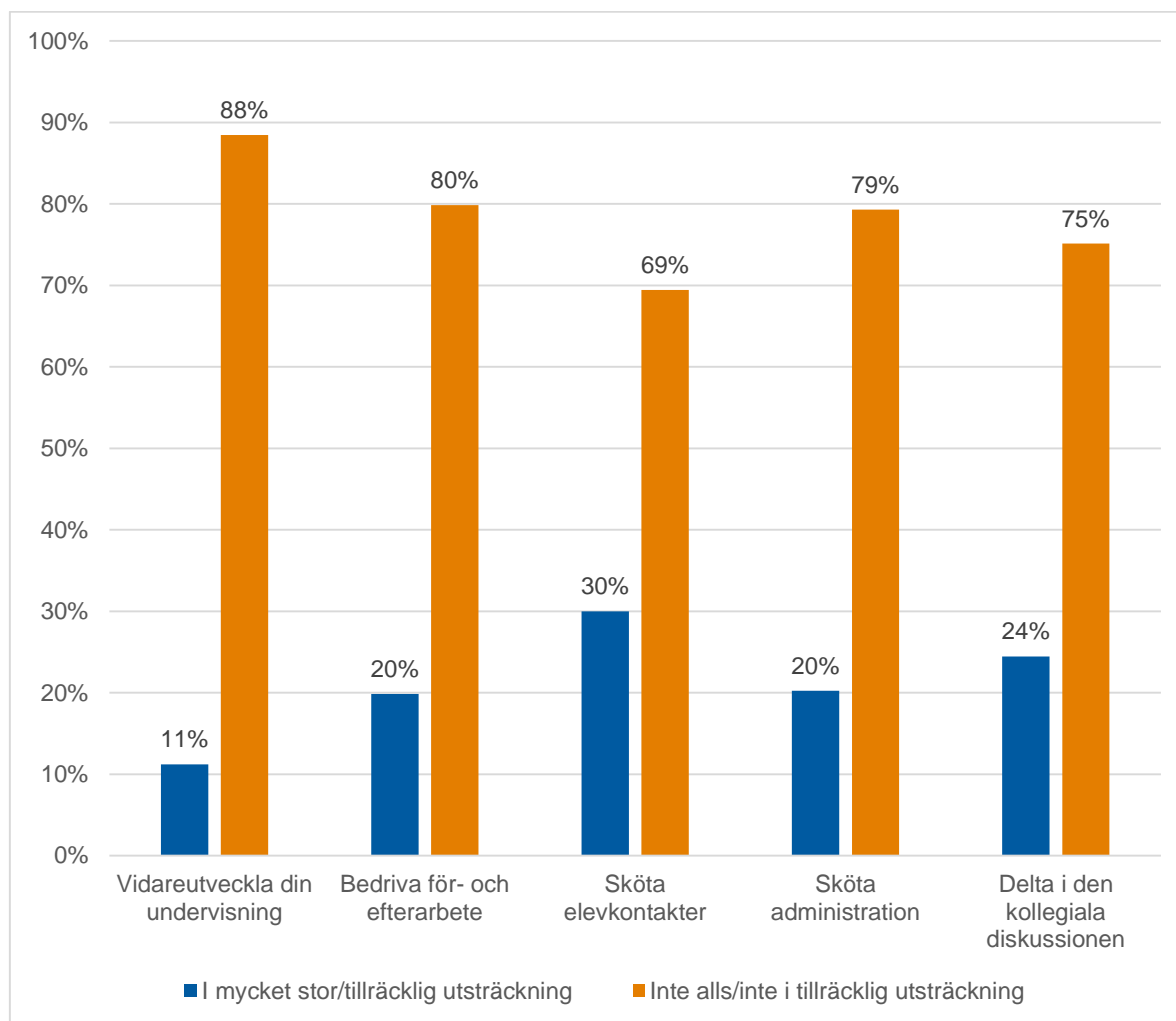
Gymnasielärarna som arbetar heltid och som undervisar i allmänna ämnen har fått ange hur många undervisningstimmar de fullgjort under innevarande läsår. I genomsnitt undervisade de 766 svarande gymnasielärarna 567 timmar under föregående läsår. Av gymnasielärarna har 50 procent angett att de undervisar mellan 515 och 600 timmar och 25 procent av de svarande har angett att de undervisar fler än 600 timmar. Detta innebär att för hälften av lärarna har undervisningstiden ökat mellan 2 och 20 procent och för 1 av 4 har undervisningstiden ökat med mer än 20 procent från den tidigare undervisningsskyldigheten som låg på 504 timmar.

I enkätundersökningen har lärarna fått svara på hur de ser på sin arbetstid, utöver undervisningstiden. Lärarna har fått svara på om de anser att det finns tillräcklig tid under en arbetsdag till för- och efterarbete, vidareutveckling av undervisningen, elevkontakterna, administrationen eller för att delta aktivt i den kollegiala diskussionen.

---

⁴ Skolverket, Rapport 385 (2013). *Lärarnas Yrkesvardag - en nationell kartläggning av grundskollärarens tidsanvändning.*

Diagram 6. Anser du att det finns tillräckligt med samlad tid för dig under en arbetsdag för att...

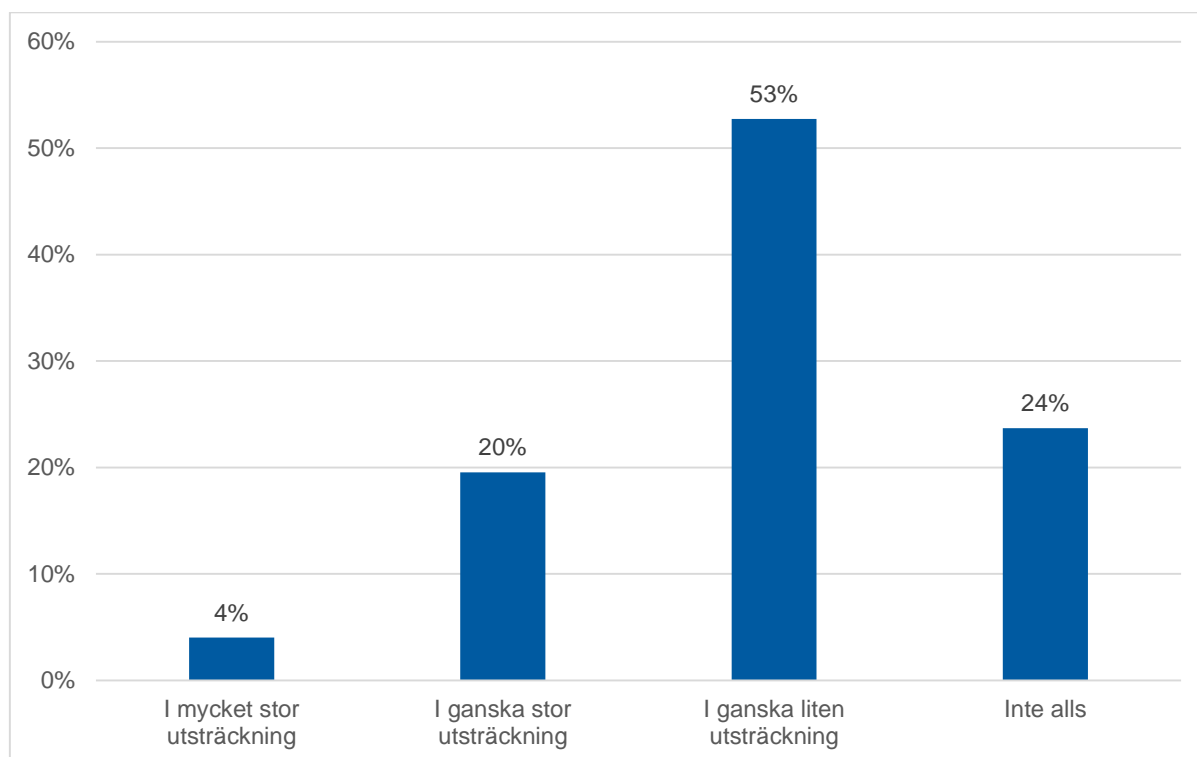

Resultaten i diagram 6 är slående: Lärarna anger att det inte finns tillräckligt med tid för vare sig vidareutveckling av undervisningen, för- och efterarbetet, för att sköta elevkontakterna, sköta administrationen eller för att aktivt delta i den kollegiala diskussionen. I det löpande arbetet uppger de tillfrågade lärarna att de mest eftersatta arbetsuppgifterna är vidareutveckling av undervisningen samt för- och efterarbetet. Ur Diagram 6 kan vi utläsa att nästan 9 av 10 lärare anser att det inte finns tillräcklig tid för att vidareutveckla undervisningen.

Jämför vi svaren mellan de som arbetar på fristående och kommunala skolor så verkar upplevelsen av att inte ha tillräckligt med tid vara densamma. Bland friskolelärarna svarar en större andel att de har tillräcklig med tid till för- och efterarbete, men de som svarat att de inte alls eller inte i tillräcklig utsträckning har tid till för- och efterarbetet uppgår likväl till 72 procent.

I enkäten har lärarna även fått svara på om de anser att de fått möjligheten till adekvat fortbildning. En mycket stor majoritet av de tillfrågade anser att deras huvudman inte möjliggör för dem att få adekvat fortbildning i sina respektive undervisningsämnen.

Diagram 7. I vilken utsträckning möjliggör din huvudman för dig att få adekvat fortbildning i dina undervisningsämnen?

I denna fråga kan vi urskilja en signifikant skillnad mellan svaren från de lärare som arbetar på kommunala respektive fristående skolor. Bland friskolelärarna har en större andel uppgett att de fått adekvat fortbildning i mycket eller ganska stor utsträckning (30 procent jämfört med 20 procent). En majoritet av lärarna i både kommunala och fristående skolor har dock angett att de i ganska liten utsträckning eller inte alls fått adekvat fortbildning.

Att lärarna inte har tid till att vidareutveckla sin undervisning och inte heller får adekvat fortbildning är något som kan påverka undervisningen och elevernas kunskapsresultat negativt både på kort och lång sikt.

Ansvar för skolan

Genomgående verkar det som att de tillfrågade medlemmarna har lågt förtroende för hur skolan sköts. På flera nyckelområden, såsom att fördela resurser kompensatoriskt, erbjuda adekvat fortbildning och i lönesättningen, anser en majoritet av de tillfrågade att deras huvudman kommer till korta. Detta visar sig också när frågan ställs vilken aktör de anser bör ha huvudansvaret för svensk skola, i betydelsen att ansvara för bland annat skolans finansiering samt för lärare och rektorer.

Diagram 8. Vilken aktör anser du ska ha huvudansvaret för skolan? Med huvudansvar menas bland annat utvärderingsansvar för skolans finansiering samt för lärare och rektorer.

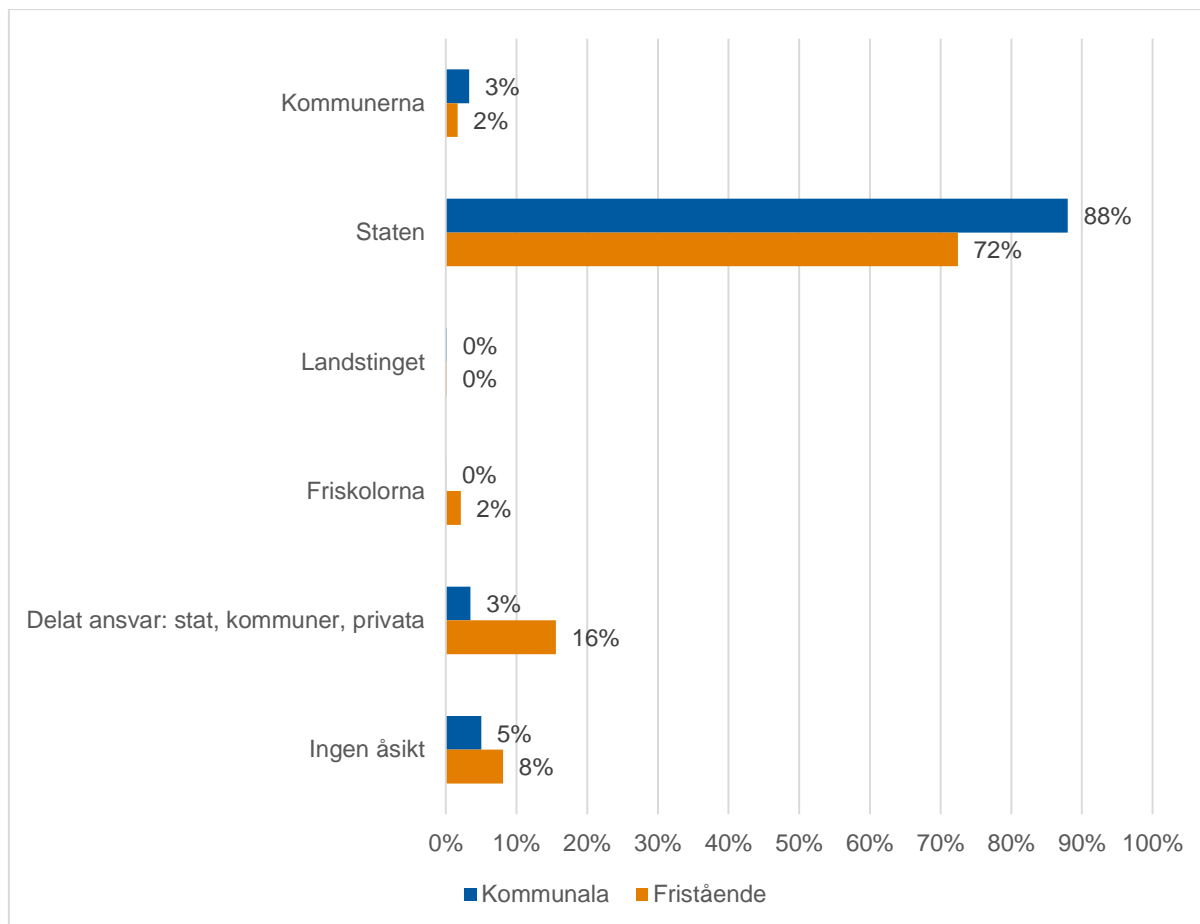
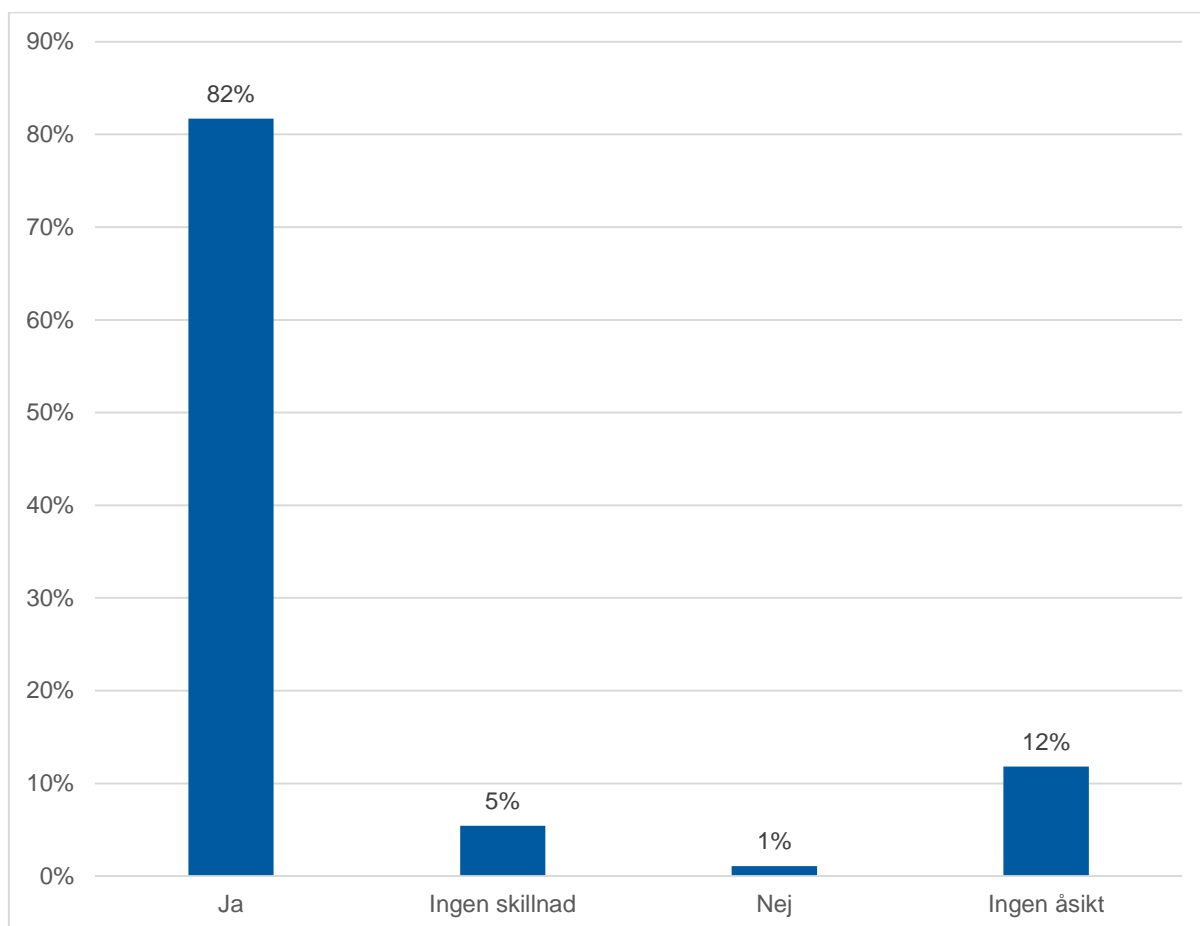

Diagram 8 visar tydligt att lärarna och studie- och yrkesvägledarna vill att staten ska ta huvudansvaret för skolan. Endast 3 procent av de tillfrågade lärarna och studie- och yrkesvägledarna som arbetar på en kommunal skola och endast 2 procent av dem som arbetar på fristående skolor har svarat att de vill att kommunen ska ha huvudansvaret för skolan. Totalt vill 85 procent av de svarande lärarna och studie- och yrkesvägledarna att staten ska ha huvudansvaret för skolan.

Diagram 9. Skulle du få bättre förutsättningar att bedriva god undervisning om staten får huvudansvaret för de skolor som i dag är kommunala?

Av de tillfrågade lärarna anser 8 av 10 även att de skulle få bättre förutsättningar att bedriva god undervisning om staten fick ta över huvudansvaret för skolorna som i dag har en kommunal huvudman.

Metodbeskrivning

En enkät skickades ut till samtliga medlemmar i kommunföreningarna i Borås, Eskilstuna, Falun, Gävle, Göteborg, Halmstad, Kalmar, Karlskrona, Karlstad, Kristianstad, Linköping, Luleå, Jönköping, Malmö, Norrköping, Skövde, Stockholm, Sundsvall, Umeå, Uppsala, Västerås, Växjö, Örebro och Östersund som den 22 mars 2014 hade uppgett en e-postadress till Lärarnas Riksförbunds medlemsregister. Undersökningens målgrupp var heltidsarbetande lärare och studie- och yrkesvägledare i kommunala eller fristående skolor i kommunen. Med anledning av detta innehöll enkäten ett antal inledande kontrollfrågor för att säkerställa att de svarande tillhörde målgruppen. Därigenom har ett bortfall också skett i förhållande till bruttourvalet. Endast resultaten från de som slutfört hela enkäten används.

I tabellen nedan redovisas hur många medlemmar som fanns i de 24 kommunerna den 22 mars 2014, bortfall för felaktiga adresser och hur många som fullföljde enkäten.

Tabell 1. Antal svarande medlemmar

Antal medlemmar	Antal med e-post	Antal nådda	Antal fullföljda	Svarsfrekvens
24 852	20 972	18 213	5 160	28 %

Tabell 2. Fördelning av svarande

Skolform	Antal	Frekvens
Grundskola, F-3	387	8 %
Grundskola, 4-6	637	13 %
Grundskola, 7-9	1 502	31 %
Gymnasieskola	1 812	38 %
Vuxenutbildning	363	8 %
Annan	131	3 %
Huvudman		
Kommun	3 681	78 %
Fristående	955	20 %
Landsting	24	1 %
Stat	39	1 %
Yrke		
Lärare	4 694	91 %
Studie- och yrkesvägledare	140	3 %

Tabell 3. Respondentgrupp per diagram

Diagram	Respondentgrupp
Diagram 1.	Lärare och studie- och yrkesvägledare som arbetar i kommunal skola
Diagram 2.	Lärare och studie- och yrkesvägledare som arbetar i kommunal skola
Diagram 3.	Lärare som arbetar i kommunal eller fristående skola
Diagram 4.	Lärare och studie- och yrkesvägledare som arbetar i kommunal eller fristående skola
Diagram 5.	Lärare som arbetar i kommunal eller fristående skola
Diagram 6.	Lärare som arbetar i kommunal eller fristående skola
Diagram 7.	Lärare som arbetar i kommunal eller fristående skola
Diagram 8.	Lärare och studie- och yrkesvägledare som arbetar i kommunal eller fristående skola
Diagram 9.	Lärare som arbetar i kommunal eller fristående skola

LÄRARNAS
RIKSFÖRBUND

Lärarnas Riksförbund är det akademiska förbundet som enbart organiserar behöriga lärare och studie- och yrkesvägledare. Med snart 90 000 medlemmar är vi ett av de största förbunden inom Saco.